

УДК 811.81'367.7

DOI: 10.32342/2523-4463-2021-2-22-16

Л.В. СУПРУН,

доктор наук із соціальних комунікацій,

кандидат філологічних наук,

професор кафедри міжнародних відносин та журналістики

Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ)

В.М. СУПРУН,

доктор філологічних наук,

доцент кафедри журналістики

Донецького національного університету імені Василя Стуса

(м. Вінниця)

АБСОЛЮТИВНІ ДІЄСЛОВА ЯК ПІДҐРУНТЯ ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНОЇ І СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ НЕПОШИРЕНИХ РЕЧЕНЬ

Головна теза, яка доводиться в статті, полягає в тому, що семантика речення детермінується лексичним наповненням його структури. Основну мету студії становить дослідження предикативного центру непоширених речень дієслівного типу без обов'язкових приприсудкових компонентів, що моделюється дієсловами абсолютної семантики. Обмежимося спробою розв'язання таких завдань: 1) з'ясувати роль абсолютних дієслів у механізмах формування і реалізації непоширених речень дієслівного типу; 2) виявити основні параметри формально-граматичної структури непоширених конструкцій; 3) проаналізувати особливості семантико-синтаксичної організації непоширених речень.

У процесі дослідження послуговуємося методами лінгвістичного аналізу: описовим (у розгляді явищ одного рівня), зіставним (у процесі аналізу компонентів різних рівнів для виявлення міжрівневих зв'язків), статистичних підрахунків і кількісних характеристик, інтерпретаційного аналізу (тлумачення семантики певних синтаксичних одиниць), трансформації (перетворення певної синтаксичної структури з метою її характеристики). З'ясовано, що основними критеріями відмежування абсолютних дієслів від інших вважаються такі: змістовий (денотативний), граматичний (синтаксичні зв'язки) і характер з'єднань із залежними словами або компонентами в структурі речення.

Базою для утворення формально-граматичної і семантико-синтаксичної структури непоширених речень стали абсолютні дієслова, які своїм внутрішнім потенціалом не прогнозують, не відкривають обов'язкових правобічних позицій для заповнення їх словами-конкретизаторами з об'єктивним або обставинним значенням. Співвідношення абсолютних дієслів з реаліями позамовної дійсності забезпечує їхній власний фонемний склад, оскільки такі дієслова мають достатнє семантичне наповнення. За комунікативної необхідності абсолютні дієслова можуть поширюватися залежними від них словами, але це не обов'язково, адже дієслівна ознака, яку передає абсолютна лексема, є семантично завершеною.

Спостережено, що підмет непоширеного двоскладного речення дієслівного типу не пояснюється другорядними членами, не ускладнюється і виражається словами з абсолютним значенням, із завершеною семантикою, які являють собою назви осіб, істот, предметів, явищ, абстрактних понять.

Присудок непоширеного двоскладного речення репрезентується словами, що не допускають комунікативного розгортання висловлювання, характеризуються завершеністю семантики і означають стан особи; процесуальний стан предмета; перехід з одного стану в інший; конкретну дію особи як її постійне заняття, спеціальність.

Констатовано, що головний член односкладного непоширеного речення дієслівної будови за формою збігається з присудком двоскладного речення, однак поєднує в собі значення логічного суб'єкта та предиката і виражається словоформами, які самостійно здатні відобразити відповідний фрагмент дійсності.

Аналіз непоширених речень дієслівного типу без обов'язкових приприсудкових компонентів засвідчив, що їхня семантика являє собою комплекс різних за своєю природою семантичних складників. У семантико-синтаксичному аспекті розглянуті одиниці мають певні диференційні ознаки, що спричинюються насамперед особливостями абсолютивних дієслів-присудків, яким притаманне самодостатнє семантичне наповнення.

Ключові слова: абсолютивні дієслова, непоширене речення, приприсудкові компоненти, художній твір.

Главный тезис, который обосновывается в статье, состоит в том, что семантика предложения детерминирована лексическим наполнением его структуры. Основной целью студии является исследование предикативного центра нераспространённых предложений глагольного типа без обязательных присказуемых компонентов, который моделируется глаголами абсолютивной семантики. Ограничимся попыткой решения следующих задач: 1) выявить роль абсолютивных глаголов в механизмах формирования и реализации нераспространённых предложений глагольного типа; 2) выявить основные параметры формально-грамматической структуры нераспространённых конструкций; 3) проанализировать особенности семантико-синтаксической организации нераспространённых предложений.

В процессе исследования используем методы лингвистического анализа: описательный (в рассмотрении явлений одного уровня), сопоставительный (в процессе анализа компонентов различных уровней для выявления межуровневых связей), статистических подсчётов и количественных характеристик, интерпретационного анализа (толкование семантики определённых синтаксических единиц), трансформации (преобразование определённой синтаксической структуры с целью её характеристики). Выяснено, что основными критериями отграничения абсолютивных глаголов от других считаются такие: содержательный (денотативный), грамматический (синтаксические связи) и характер соединений с зависимыми словами или компонентами в структуре предложения.

Базой для создания формально-грамматической и семантико-синтаксической структуры нераспространённых предложений стали абсолютивные глаголы, которые своим внутренним потенциалом не прогнозируют, не открывают обязательных правосторонних позиций для заполнения их словами-конкретизаторами с объектным или обстоятельственным значением. Соотношение обстоятельственных глаголов с реалиями внеязыковой действительности обеспечивает их собственный фонемный состав, поскольку такие глаголы имеют достаточное семантическое наполнение. При коммуникативной необходимости абсолютивные глаголы могут распространяться зависимыми от них словами, но это необязательно, потому что глагольный признак, который передает абсолютивная лексема, семантически завершённый.

Установлено, что подлежащее нераспространённого двусоставного предложения глагольного типа не поясняется второстепенными членами, не осложняется и выражается словами с абсолютивным значением, с завершённой семантикой, которые представляют собой названия лиц, существ, предметов, явлений, абстрактных понятий.

Сказуемое нераспространённого двусоставного предложения репрезентируется словами, которые не допускают коммуникативного развёртывания высказывания, характеризуются завершённостью семантики и определяют состояние лица; процессуальное состояние предмета; переход из одного состояния в другое; конкретное действие лица как его постоянное занятие, специальность.

Констатировано, что главный член односоставного нераспространённого предложения глагольного строения по форме совпадает с глаголом двусоставного предложения, но объединяет в себе значения логического субъекта и предиката и выражается словоформами, которые самостоятельно способны отобразить соответствующий фрагмент действительности.

Анализ нераспространённых предложений глагольного типа без обязательных присказуемых компонентов засвидетельствовал, что их семантика представляет собой комплекс разных по своей природе семантических составляющих. В семантико-синтаксическом аспекте рассматриваемые единицы имеют определённые дифференциальные признаки, которые вызваны прежде всего особенностями абсолютивных глаголов-сказуемых, которым присуще самодостаточное семантическое наполнение.

Ключевые слова: абсолютивные глаголы, нераспространённое предложение, присказуемые компоненты, художественное произведение.

Синтаксична організація художнього твору залежна від когнітивних механізмів пізнання дійсності письменником. З погляду теоретичної граматики синтаксис і донині потребує ґрунтовного дослідження, що спричинено різноманітністю синтаксичного ранжування реченневих одиниць і неоднозначним та суперечливим трактуванням найважливіших проблем лінгвістики і синтаксичної науки зокрема. На препозиційному рівні об'єктом вивчення синтаксису (поряд із словосполученням) перебуває речення. Прийнято послуговуватися класичним варіантом його дефініції, репрезентованим енциклопедією «Українська мова», де речення визначено так: «основна синтаксична одиниця, що позначає ситуацію (або взаємопов'язані ситуації), вказує на відношення повідомлюваного до дійсності, характеризується неперервністю синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень, а також є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки» [Українська мова, 2000, с. 509].

У сучасній лінгвістиці проблемам синтаксису присвячено чимало наукових розвідок (див. праці таких граматистів, як І. Вихованець [Вихованець, 1993], К. Городенська [Городенська, 1991], П. Дудик [Дудик, 1999], А. Загнітко [Загнітко, 2011], В. Русанівський [Русанівський, 1971], Ю. Чернобров [Чернобров, 2019], К. Шульжук [Шульжук, 2004] та ін.), проте комплексному дослідженню формально-синтаксичної структури непоширених речень з факультативними, необов'язковими із семантичного погляду конструентами присвячено не так багато праць (згадаймо розвідки Й. Андерша [Андерш, 1987], Л. Дерев'янка [Дерев'янка, 2016], Н. Дзюбишиної [Дзюбишина, 1979]), тому констатуємо потребу в системному вивченні цього явища у вітчизняному мовознавстві. Звідси мета нашої статті – дослідити семантико-граматичну природу явища абсолютності-релятивності дієслова крізь призму формально-синтаксичної структури непоширеного речення.

Як багатомірну одиницю речення розглядають з різних боків, зокрема з формально-синтаксичного (структурного), семантико-синтаксичного (семантичного) й комунікативного.

Аналізуючи речення з погляду його структури (будови), досліджують синтаксичні зв'язки і виділювані на їх основі компоненти речення. «Формально-синтаксична організація конкретних речень у сучасній теорії синтаксису співвідноситься з відповідним формальним реченневим зразком, реченневою моделлю – формально-синтаксичною структурою, структурною схемою» [Вихованець, 1993, с. 54].

Речення як синтаксична одиниця-конструкція складається зі слів і словосполучень. Порівняно з іншими синтаксичними одиницями йому властива більша формальна і значеннева розгалуженість.

Комунікативні особливості речення виявляються в мовленнєвій ситуації, у тексті. Комунікативна організація речення ґрунтується на його актуальному членуванні. Залежно від комунікативного спрямування та інформативної мети висловлення речення поділяється на дві основні частини – тему (дане, основа, відоме) і рему (нове, ядро, повідомлюване). Тема – та частина речення, яка містить відому інформацію, на ній ґрунтується подальше розгортання думки; вона зумовлена ситуацією спілкування чи контекстом (конситуацією) і поєднує дане речення з попереднім. Рема – та частина речення, в якій міститься основний зміст висловлення, його ядро, те нове, що повідомляється в реченні. Актуальне членування речення спирається на смисловий бік речення. Наприклад: “Таратута помітно змінився...” [Гончар, 1989, с. 206], де тема – “Таратута”, рема – “помітно змінився”; “Між мурами заводськими одцвіло життя” [Гончар, 1989, с. 58], де тема – “між мурами заводськими”, рема – “одцвіло життя”. Тому структурний, семантичний і комунікативний аспекти непоширеного речення тісно пов'язані між собою.

У найзагальнішому вигляді речення поділяють з формально-синтаксичного погляду на прості та складні. Формально-синтаксична структура простого речення співвідноситься з його двоскладністю або односкладністю. Двоскладні прості речення мають два головні члени – підмет і присудок, поєднані предикативним зв'язком, наприклад: «– Виходить, *я помилявся?*» [Гончар, 1989, с. 58]; «*Лобода насупився*» [Гончар, 1989, с. 59]; «...*Вони (солов'ї – Л.С., В.С.) не здаються, молодь розгулялась*» [Гончар, 1989, с. 64]; «...*Грона наливаються*» [Гончар, 1989, с. 116]; «*Похмурість не зникає*» [Гончар, 1989, с. 130]; «*Зойк стояв, дрижало все навкруги...*» [Гончар, 1989, с. 131]; «*Буде чистота, впорядкованість, буде бездимність...*» [Гончар, 1989, с. 133]; «*Зачіплянка ожила*» [Гончар, 1989, с. 164]; «...»

Співи не вщухали» [Гончар, 1989, с. 164]; «...*Полуда* з очей *зійшла*» [Гончар, 1989, с. 167]; «...*Старіє* навіть метал. А це (містечтво – Л.С., В.С.) *не старіє*» [Гончар, 1989, с. 189]; «Що-
правда, *зрушення є...*» [Гончар, 1989, с. 201]; «*Рука*, мовляв, ще *не тремтить*» [Гончар,
1989, с. 86]; «Солодко *сплять лицарі*» [Гончар, 1989, с. 146].

Односкладні прості речення мають тільки один головний член, не диференційований на підмет і присудок, як-от: «– *Гляньте!*» [Гончар, 1989, с. 25]; «*Обмислюю*, Вірунько...» [Гончар, 1989, с. 9]; «– *Бачите?*» [Гончар, 1989, с. 31]; «– *Мовчу*» [Гончар, 1989, с. 8]; «*Згоріш*, Іване, *кричу*, *рятуйся ж!*» [Гончар, 1989, с. 10]; «*Дмухни...*» [Гончар, 1982, с. 44]; «Дівчинка затялась: *їду*» [Гончар, 1982, с. 48]; «*Стрілятимуть...*» [Гончар, 1982, с. 14]; «...*Хай пасуться!*» [Гончар, 1982, с. 130]; «*Сміютьсяся*» [Гончар, 1989, с. 130]; «*Приходьте, не пошкодуйте*» [Гончар, 1989, с. 27]; «...Тут просто *молодієш!*» [Гончар, 1982, с. 288]; «– *Стривайте...*» [Гончар, 1982, с. 243]; «*Звикаєш...*» [Гончар, 1989, с. 103]; «*їдьмо, їдьмо!*» [Гончар, 1982, с. 310]; «– *Нездужається?*» [Гончар, 1982, с. 21]; «*І не пілось, і не їлось*» [Гончар, 1989, с. 161]; «...Дороги всі *позамітало...*» [Гончар, 1982, с. 171]; «Тільки *зазоріє...*» [Гончар, 1982, с. 235]; «Ще й *не звечоріє...*» [Гончар, 1989, с. 234]; «*Ростіть!* – сказали, і *треба рости*» [Гончар, 1989, с. 117]; «...*Вечоріло*» [Гончар, 1989, с. 245]; «*Зникнути, щезнути!*» [Гончар, 1989, с. 213]; «*Купатись!*» [Гончар, 1989, с. 111].

Особливість формально-синтаксичного аспекту речення полягає також у тому, що «речення з боку формально-синтаксичної структури автономне й самодостатнє, тобто воно для визначення синтаксичних зв'язків і реченнєвих компонентів формального типу не потребує якихось (зовнішніх щодо внутрішньої структури речення) показників» [Вихованець, 1993, с. 56]. Аналізуючи структуру непоширених речень, під таким кутом зору розглядають факультативні синтаксичні елементи речення (другорядні члени).

Семантика речення детермінується лексичним наповненням його структури. Предикативний центр непоширених речень дієслівного типу без обов'язкових приприсудкових компонентів моделюється дієсловами абсолютивної семантики.

Учення про «абсолютивність – релятивність» семантики повнозначного слова має давні традиції, хоч з огляду на комплексність, різноаспектність підходів до цієї лінгвістичної категорії воно є порівняно новим. Своім корінням поняття сягає давніх теорій семантики, граматики, лексикології та лексикографії. Ще в часи Аристотеля було вперше помічено, що існують дієслова, які завжди супроводжуються в реченні певними словами-додатками. На початку ХХ ст. автосемантичним-синсемантичним ознакам лексичних одиниць надавали статусу єдиного, вирішального критерію поділу слів на лексико-граматичні розряди – частини мови (Є. Гуссерль, А. Марті).

У наш час сфера цієї теорії обмежується рамками повнозначних слів: автосемантизм-синсемантизм кваліфікують як одну з диференційних ознак повнозначних слів, яка виявляється на основі з'ясування їхніх сполучувальних особливостей. Істотно, що в цьому ракурсі науковці акцентують увагу переважно на дієслові. Такі дослідження особливо активізувалися у зв'язку з розвитком учення про валентність різнорівневих мовних одиниць. У центр уваги перенесено повнозначні слова, особливо дієслова, щодо ступеня прояву в них ознак автосемантизму, поглиблено розуміння основної характеристики цієї традиційно усталеної властивості дієслова.

Справді, елементарне порівняння дієслів *тремтїти* («Небо *тремтить* і глибшим стає щоразу, коли металургійний випліскує заграви, бурхаючи з крутого берега лавою розпечених шлаків» [Гончар, 1989, с. 5] і *розшифрувати* («Для неї (ночі – В.С., Л.С.), зачаєної в бажанні розгадати дивні якісь загадки, *розшифрувати* тайнописи віків, собор ще повен далеко музикою...» [Гончар, 1989, с. 5] засвідчує, що, будучи повнозначними, ці дієслова порізному реалізують свою семантику.

Дієслово *тремтїти* відтворює закладений у ньому зміст власним фонемним складом, а дієслову *розшифрувати* для реалізації семантики потрібен відповідний контекст – залежні від нього повнозначні слова в певних граматичних формах. Саме ця ознака повнозначних слів, що виявляється на межі лексикології та граматики, дала підстави вченим провести внутрішньочастиномовний розподіл повнозначних слів за їх семантико-граматичною природою.

Л.В. Щерба розмежував абсолютивні та відносні значення слів, чеський мовознавець В. Шмілауер назвав слова з достатнім семантичним наповненням «абсолютивними», а сло-

ва, що потребують поширення іншими лексемами, «релятивними». Г.О. Золотова виділила в повнозначних словах таку специфічну ознаку, як «ступінь семантичного наповнення», на основі якої відбувається градація сили підрядного зв'язку і в такий спосіб формалізується семантична характеристика повнозначного слова. На цій підставі дослідниця виокремила абсолютивні дієслова як такі, що вже на рівні словосполучення виявляють автосемантичну природу, реалізуючи слабкий (факультативний) зв'язок із залежними від них словами.

Питання про склад абсолютивних дієслів та відмежування їх від дієслів релятивної семантики в україністиці спеціально не вивчалось. Щоправда, в 1976 р. було опубліковано статтю Н.Я. Дзюбишиної «Роль автосемантичних і синсемантичних дієслів у реченні» [Дзюбишина, 1979], в якій досить аргументовано проаналізовано багатоаспектну природу українського дієслова щодо виявлення в ньому ознак абсолютивності-неабсолютивності (релятивності). Поділяючи дієслова на автосемантичні (абсолютивні) та синсемантичні (релятивні), дослідниця враховує їх основну ознаку – «семантичну повноту / неповноту», яка проявляє себе передусім в утворенні семантико-синтаксичного предиката. Розгляд деяких аспектів цього явища мовознавці принагідно пов'язували з аналізом формально-граматичної і семантико-синтаксичної будови непоширених речень дієслівної будови без компонентів приприсудкової залежності та семантичної структури елементарних дієслівних речень з одновалентними предикатами, в яких наявна кореляція семантичного предиката дії, стану чи процесу з формально-граматичним присудком, вираженим дієсловом.

В україністиці все більше утверджується підхід до розмежування абсолютивних – релятивних класів дієслівної лексики, який ґрунтується на семантико-синтаксичних властивостях компонентів речення. Не відкидаючи засад формальної граматики, а навпаки, далі розвиваючи й поглиблюючи її основоположні принципи, цей підхід сприяє новому розв'язанню багатьох питань, так чи інакше пов'язаних із семантико-граматичними властивостями дієслова.

Глобальну проблему автосемантиї-синсемантиї, частковим проявом якої є абсолютивність-релятивність семантики повнозначного слова (дієслова), розв'язують у сучасному мовознавстві в розрізі проблем багатоаспектної структури речення, зокрема формально-граматичної, семантико-синтаксичної та власне-семантичної.

У ракурсі таких теорій видається можливим використовувати ознаку «абсолютивність-релятивність» дієслівної семантики як основний критерій поділу дієслів за їх здатністю відкривати позиції для заповнення відповідними компонентами реченнєвої структури.

Формально-граматична (позиційна) структура речення передбачає наявність біля абсолютивних дієслів у відповідній позиції факультативних компонентів причленної чи приреченнєвої залежності, наприклад: «А крізь виноградне листя веранди **сонце сходить** росяно, червоно» [Гончар, 1989, с. 20] ® Сонце сходить; «...**Дівчата божеволіють** в такі ночі від кохання» [Гончар, 1989, с. 16] ® Дівчата божеволіють; «Медом акацій **пахне** зачіплянська вуличка **Весела**» [Гончар, 1989, с. 6] ® Вуличка Весела пахне; «З одного краю селища **сага блищить**, з другого – облуплений **собор біліє**» [Гончар, 1989, с. 5] ® Сага блищить, собор біліє.

На наш погляд, сама денотативна природа дієслів спричиняє розгляд їх сполучувальних ознак у взаємозв'язку синтагматичного та парадигматичного функціонування в мовній системі. Практично навряд чи можна знайти дієслова, які б не утворювали синтаксичних словосполучень чи сполучень слів на основі поєднання із залежними від них іменниковими або дієслівними словоформами. В.М. Русанівський з цього приводу пише: «...Кожне дієслово у розгорнутій фразі може факультативно керувати іменниками: *біліти від злості, шуміти від вітру* і под.» [Русанівський, 1971, с. 254]. Поєднуваність дієслова з іншими частинами мови, форми поєднання з дієсловом інших слів, що сукупно становлять багатий арсенал диференційних ознак для семантичного поділу дієслівної лексики, дали змогу вченому формалізувати семантичну класифікацію цього найоб'ємнішого класу повнозначних слів і виділити 41 групу дієслів, об'єднаних спільним функціонально-семантичним значенням.

У переважній більшості визначень абсолютивних дієслів виділено такі їхні основні ознаки: 1) абсолютивними є дієслова, що своїм власним фонемним складом реалізують значення; 2) абсолютивність дієслова становить його семантичну ознаку, пізнання якої можливе лише через сполучуваність його з іншими повнозначними елементами мовної структури.

У системі української мови простежуємо значну кількісну перевагу функціонування дієслів, як абсолютивних, так і релятивних, у конструкціях із заповненою придієслівною позицією. Причому така позиція найчастіше прогнозується дієслівною семантикою для обов'язкового заповнення її залежними словами: *доводиться (кому + ким, чим), відчутти (себе + ким, чим), уявлятися (кому + ким, чим), зосереджуватися (на чому), відкривати (що), впроваджувати (що + у що), наполягати (на чому), заповнювати (що + чим)* і т. д. Уже на рівні словосполучення такі дієслова виявляють релятивність семантики. Під час транспонування словосполучень у речення дієслова заповнюють типovu для них позицію присудка, а залежні від них словоформи – позиції, обов'язкові для таких слів.

Традиційно до релятивних зараховують дієслова із сильним керуванням, а ті дієслівні лексеми, що поєднуються із залежними компонентами зв'язком слабкого керування, кваліфікують як абсолютивні. Проте такий підхід до розмежування автосемантичних та синсемантичних дієслів не може повністю відтворити семантико-граматичну природу явища абсолютивності-релятивності дієслова. Звичайно, термін О.М. Пешковського «сильне керування», використаний ним для позначення зв'язку дієслова із залежними формами субстантива, необхідними для завершення вираженого дієсловом змісту, найповніше розкриває поняття обов'язкової сполучуваності. До релятивних дієслів, справді, потрапляють лексеми із сильним керуванням, семантико-граматична природа яких зумовлює появу об'єктного поширювача в певній відмінковій формі, здебільшого у формі знахідного, рідше – родового відмінків. Такі дієслова охоплюють передусім прямо-перехідні одиниці, неавтономність уживання яких було помічено найперше, а також непрямо-перехідні.

Аналіз літератури, що прямо чи побічно стосується проблеми природи абсолютивних дієслів (ширше – автосемантичних повнозначних слів), засвідчує, що основними критеріями відмежування таких дієслів від інших дослідники вважають змістовий (денотативний), граматичний (синтаксичні зв'язки) та характер сполучуваностей із залежними словами чи компонентами в структурі речення. Кожен із цих критеріїв містить диференційні ознаки, які допомагають виділити абсолютивні дієслова як окремий лексико-граматичний розряд дієслівної лексики. Водночас усі вони не позбавлені деяких елементів суб'єктивізму, неточностей, неоднозначної характеристики того чи іншого дієслова в прямому, а особливо – переносному значенні.

Таким чином, базою для утворення формально-граматичної і семантико-синтаксичної структури непоширених речень стали абсолютивні дієслова (дієслова абсолютивної семантики), які своїм внутрішнім потенціалом не прогнозують, не відкривають обов'язкових правобічних позицій для заповнення їх словами-конкретизаторами з об'єктним або обставинним значенням. Співвідношення абсолютивних дієслів з реаліями позамовної дійсності забезпечує їхній власний фонемний склад, оскільки такі дієслова мають достатнє семантичне наповнення. За комунікативної необхідності абсолютивні дієслова можуть поширюватися залежними від них словами, але це не обов'язково, оскільки дієслівна ознака, що її передає абсолютивна лексема, є семантично завершеною.

Список використаної літератури

- Андерш, Й. (1987). *Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською*. Київ: Наукова думка.
- Вихованець, І.Р. (1993). *Грамматика української мови. Синтаксис*. Київ: Либідь.
- Гончар, О. (1989). *Собор*. Київ: Дніпро.
- Гончар, О. (1982). *Твоя зоря*. Київ: Дніпро.
- Городенська, К.Г. (1991). *Деривація синтаксичних одиниць*. Київ: Наукова думка.
- Дерев'янку, Л.І. (2016). Особливості функціонування обов'язкових і факультативних атрибутів вів у корелятивах із семантикою неозначеної часової попередності. *Лінгвістичні дослідження*, 44, 38–45.
- Дзюбишина, Н. (1979). Роль автосемантичних і синсемантичних дієслів у реченні. Г.М. Колесник (Відп. ред.), *Організація тексту (Грамматика і стилістика)* (с. 5–13). Київ: Наукова думка.
- Дудик, П.С. (1999). *Із синтаксису простого речення*. Вінниця: Вид-во Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського.

Загнітко, А.П. (2011). *Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис*. Донецьк: ВКФ БАО.

Русанівський, В.М. (1971). *Структура українського дієслова*. Київ: Наукова думка.

Русанівський, В.М., Тараненко, О.О., Зяблюк, М.П. (Ред.). (2000). *Українська мова: Енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана.

Хайдер, Є.М. (2015). Синтаксична організація творів як ідіостильова текстова стратегія Г. Гессе в світлі транслатології. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, 27, 438–448.

Чернобров, Ю. (2019). *Історія синтаксичних термінів української мови: ХІХ – перша половина ХХ ст.* Київ: Наукова думка.

Шульжук, К.Ф. (2004). *Синтаксис української мови*. Київ: Академія.